34 C
26526

TRACTATIO MEDICO-PRACTICA,
DE

SINGULARI MERCURII DULCIS USU
IN
DESPERATIS QUIBUSDAM MORBIS,

QUAM
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE
DN. D. MICHAELE ALBERTI,
POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO AULICO,
MEDICINÆ ET PHILOSOPHIÆ NATURALIS PROFESSORE PUBL. ORDINARIO,
FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTATISSIMO,

PRO LICENTIA

ANNO MDCCXXIV. D. SEPT.
Publicæ Ventilationi ſubjiciet
AUCTOR
JOHANNES HAVIGHORST,
RHENA-WESTPHALUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis JOH. CHRISTIANI HENDELII, Acad. Typogr. 1745.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

PRÆFATIO.

STupenda mercurii natura omnium oculos in ſe convertit, eademque, ut credibile eſt, primum chymiatros deſiderio inflammavit experiundi, *quali vi* aut per ſe hominem adgrederetur, aut aliis formis indutus ad *medendum* ægris corporibus valeret. *Uſus mercurii medicus.*

Paullatim igitur periclitando, ut primum ARABES mercurii uſum in ulceribus efficacem eſſe cognoverunt, præeunte poſtmodum inprimis THEOPHRASTO PARACELSO complures noſtro ſub cælo facti ſunt alacriores, ad mercurium crebris variarum operationum tentaminibus ſubjiciendum, & quæ inde oriebantur producta ægrotantibus ſubinde applicanda. *1) repertus ab Arabibus* *2) propagatus a Paracelſo.*

Etſi autem hi mentem Helvetii hujus anteſignani multis ænigmatibus involutam extricare & jactatorum ab eo arcanorum notitiam conſequi raro, aut nunquam potuerint; acri tamen conten- *3) excultus ab hujus aſſeclis.*

tione non mediocres nec ſpernendos in hoc ſtudio *progreſſus feciſſe*, & permulta ante hac incognita, frementibus licet GALENICIS, *in lucem protuliſſe*, ipſumque potentiſſimum e mercurio venenum in ſalutare medicamen *transformaſſe* apparet.

Vnde varia mercurii preparata inter quæ:

Progrediente ætate & ſolerti artificum diligentia, ſenſim hinc manavit tanta generoſiorum *mercurialium remediorum multitudo*, ut hodie pharmacia chymica admirando hoc naturæ fœtu velut præcipuo quodam columine ſubniti quibusdam videatur.

Nec facile quisquam inficiabitur, non pauca beneficio ſolutionis, præcipitationis aut ſublimationis aliis ex rebus cum mercurio componi, quibus in diverſis morbis ſeu læſionibus ad ſanitatem redintegrandam optato cum fructu medici utuntur; quamquam ſimul fatendum eſt, multorum, quæ proſtant, mercurialium effectuum infra ſpem ſubſiſtere, quædam etiam non ſolum nimiis laudibus onerari, quas provida recentiorum experientia non agnoſcit; verum quoque alia (ut *mercurium præcipitatum rubrum*, *turpethum minerale* &c.) intus data, infidam vim edere & periculoſis identidem incommodis ægrum adfligere, alia ut *mercurium ſublimatum*, quem *Conſultiſſimus* PRÆSES *temerarium* chirurgorum imperitorum *remedium* vocat (a) peſtem & exitium moliri.

multa intermeintuta:

pauca probata

Quapropter ad internum præcipue uſum *delectum*

(a) In ſuccincta ſua materia medica Sect. III. pag. 481.

ſtum mitiorum mercurialium, quorum ſalubritatem quotidiana praxis evincit, habendum eſſe, cum aliis circumſpectis Medicis ſentio.

Atque inter hæc fere virtutibus ſuis eminent, *uti præcipue* vel ſaltem notiſſima ſatisque frequentibus experimentis probata ſunt *cinnabaris & mercurius dulcis*, utraque ad præſcriptum optimorum Chymicorum exacte confecta.

Sic *illa* quidem egregium nobis ſedativum præ- *1) Cinnabaris* bet in effera motuum intenſione, ſpaſmis, variisque doloribus & congeſtionibus præſtans, omnibusque opiatis fere tutius & conuenientius *(b)*.

Mercurius dulcis vero, exigua doſeos mole, ſapo- *2) mercurius* re non ingrato, effectu ſatis placido & polychreſto *dulcis* adeo ſe commendat hodiernis Chymiatris, ut ad expugnandas varias ægritudines frequentiſſime in ſubſidium advocetur.

De *cujus uſu* dum in præſentiarum *differere* in- *e cujus uſu* animum induxi, equidem non ignoro vires illius *occaſio hujus* jam ab aliis late prædicatas & publicæ luci expoſi- *thematis.* tas fuiſſe; ſed tamen, cum duce experientiſſimo viro Dn. D. JUNCKERO, *Præceptore* meo ætatem colendo *ſingularis* mihi *methodus* mercurii dulcis adhibendi innotuerit, quam & efficaciſſimam in rebellibus quibusdam malis ſuperandis expertus ſum, & nusquam alibi pro dignitate planius evo-

A 3 lutam

(b) vid. Dn. D. PRÆSES l. c. p. 484. Excell. HOFFMANNUS in diſp. de mercurio & medicament. ſelect. mercurial. Theſ. XVI. p. 27.

lutam exſtare memini; non præreptam ſed datam mihi eſſe occaſionem putavi, hanc materiam ſub finem ſtudiorum meorum academicorum cum Practicis communicandi. Sicut ergo id potiſſimum erit ſpeciminis hujus argumentum, ita DEUM T. O. M. ſupplicibus votis venerabundus invoco, ut primos hoſce conatus gratia ſua ſecundare, eosdemque ad nominis ſui gloriam hominumque ſalutem dirigere clementiſſime dignetur.

CAPUT I.

DE USU MERCURII DULCIS VULGARI.

§. I.

Omiſſæ præparationis rationes.

NOn dubito fore plerosque, qui (uti in fuſioribus diſſertationibus fieri ſolet) explicationem *principiorum* tam mercurii ſublimati, quam mercurii currentis, ex quibus hoc concretum conflatur, hic deſiderabunt, nec contenti erunt, ubi dulcis illius mercurii *præparationem* multis exquiſitis cautionibus circumſcribendam a me prorſus neglectam eſſe intuentur. At hi dum ne graventur auſcultare paullulum *rationes* quæ me ad id agendum potiſſimum impulerunt, facile, ut credo, mecum in gratiam redibunt. Uti enim jam in præloquio monui, ſtatutum mihi eſt hoc ſollemni ſpecimine mercurii dulcis ſeu draconis,

conis, ut quidam vocant, mitigati uſum tum ſatis cognitum & in vulgus editum, tum præcipue ſingularem, prout peculiari methodo datus ad feliciſſimam deſperatorum quorundam morborum curationem nobis inſerviit, deſcribere. In quo dum ſatis amplam differendi materiam mihi nactus videor, ſuperfluum & a propoſito meo ſejunctum foret, principia & præparationem ab aliis traditam hic repetere, præſertim cum hodiernorum chymicorum ſolertia modum elaborandi tam clare & provide publicis in ſcriptis docuerit, ut nihil addi poſſit luculentius.

§. II.

Objectio de viru hujus Mercurii.

Primum igitur vulgarem mercurii dulcis uſum brevi præluſione explicaturus, antequam ultra progrediar, paucis occurrendum puto eorum *objectionibus*, qui non tantum debitis ei laudibus detrahunt, ſed e pharmacorum claſſe ipſum plane relegandum arbitrantur; cauſſati, *virus* illius non domitum ſed levibus ſolum involucris occultatum eſſe; mercurium ſublimatum ſcilicet larva ſolum curentis indui, ceterum his aliisque artificiis neutiquam coërceri, quin ferali vehementia in viſcera noſtra ſævire poſſit; immo etiam licet mercurius dulcis inſipidus ac omnis fere acrimoniæ expers ſit, tamen eum, ſimulatque in humores noſtros ſeſe inſinuet, a particulis horum acidis, ſalinis, ponticis *exacui* & infeſtiſſimam arrodentem qualitatem recuperare.

1.

2.

§. III.

Reſponſio ad obj. 1.

1) a priori difficilis

Speciosus fateor hic color & ſpeculatio eſt, quæ multos ab uſu hujus remedii deterruit. Neque *a priori* evidentes & invictæ rationes ſuppetunt, cur mercurii

vivi

vivi ſatis larga additio validiſſimum venenum in ſalutarem medicinam convertat, niſi quod generatim acidum ſalis communis concentratum, quod mercurio ſublimato abundantius inhæret, a vivo adjecto & interpoſito ſaturari, adeoque vim ejus ſepticam, quem cum paucioribus mercurii moleculis ſubtiliter ſolutis ediderat, infringi dicere poſſimus.

§. IV.

2) a ſapore & effectu externo.

Sed profecto cum mercurium ſublimatum album guſtatu aſperrimum eſſe & præſentiſſimam vim ſuam terribili roſione partes corporis adgrediendi ac deſtruendi exercere, contra mercurium dulcem *inſipidum* exiſtere, & in ipſa ſolutione continui e. g. ulceribus venereis impuritates *ſegnius conſumere* & emendare, ac de reliquo extus detergentis qualitatis participem eſſe novimus; tum ex eo jam probabiliter colligi poteſt, internum illius uſum non tantum periculi creare, quantum chymiæ hoſtes, aut alii præconceptis opinionibus imbuti fingunt potius, quam juſtis de cauſſis reformidant.

§. V.

3) Ab experientia recentiorum.

Quid autem opus eſt his immorari? cum *recentiores* iidemque feliciſſimi Practici hæc omnia jam extra ambiguitatis aleam poſuerint & mercurii dulcis efficaciam non modo *tutiſſimam* ſed & in permultis affectibus internis leniendis, aut debellandis *ſaluberrimam*, infinitis propemodum exemplis comprobarint. Ex quo fit, ut qui hodie ipſum ſuſpicione veneni onerare adhuc ſuſtinet, plurimis ſe deridendum præbeat.

§. VI.

Reſp. ad obj. 2

His itaque facile quis acquieſcere poteſt, niſi forte ſuſpi-

ſuſpicetur mercurium dulcem a cacochymicis humoribus denuo *exacui* & graviter nocendi vim recuperare. At ſane æque hæc objectio tanti valet, ut ſcrupulos nobis injicere, uſumque mercurii dulcis ſuſpectum reddere poſſit. Nam & *a priori* nusquam ſalia in tanta ubertate apparent, quæ magnam habeant poteſtatem mercurii in ſpicula feralia exaſperandi, & ſi aliquando præſto eſſent in corpore noſtro, tamen haud ita prompte ſe mercurio adjungerent. *A poſteriori* vero experientia idem meridiana luce clarius demonſtrat, plurimosque in nullum incommodum, ne dicam gravius a veneno metuendum periculum incucurriſſe teſtatur. Quapropter etiam alii hic nodum in ſcirpo quæri & nimiam plerumque formidinem inani quodam prætextu tegi judicant. Quamvis de cetero ad qualemcunque moleſtiam prævertendam conſultum ſit præcipue in illis, quos largiori acido primarum regionum aut acribus humorum corruptelis obnoxios videmus, mercurii dulcis uſum commodo quodam abſorbente comitari.

1) a priori

2) poſteriori

§. VII.

Sed jam oblocuturos prævideo, triſtia paſſim etiam *documenta* exſtare, quæ *noxium* & *lethiferum effectum*, quem mercurius dulcis vel potius compoſitio pro eo venditata interdum *edidiſſe* legitur, aperuerunt, adeoque conceptam de venenata ejus indole opinionem confirmaſſe videntur.

exempla in contrarium

§. VIII.

Neque negamus hoc factum eſſe; quodſi autem paullo diligentius in tragicorum ejusmodi eventuum cauſſas inquirere liberat, patebit longe aliter, ac quidam inter-

nihil probant

pretati ſunt, ſe rem habuiſſe, & vel præſcribentium *errorem* vel *incuriam* & inſcitiam famulorum, qui in officinis pharmaceuticis talem mercurium oſcitanter elaborarant, vel utentium *imprudentiam* aut *deploratam conſtitutionem* &c. jure arguendam fuiſſe. Quod ut paucis declarem notiſſimum eſt referente B. WEDELIO *(c)*, in diſpenſatorio Auguſtano pluribus annis ſub titulo mercurii dulcis parandi uſitatam fuiſſe proportionem mercurii ſublimati unc. VIII. ad mercurii vivi unc. VI. ex qua ſi perfunctorio labore mercurius dulcis conficiatur, infidos & funeſtos nonnunquam effectus prodiiſſe non eſt mirandum. Sic alibi aliæ cautiones, in præparatione neceſſariæ, neglectæ ſunt; alibi in *doſeos mole* error commiſſus, uti obſervatio conſtat *(d)* de viro, qui unciam ſemis mercurii dulcis bene præparati aſſumſit, & intra XXIV. horas diem obiit ſupremum; alibi acriorum rerum *admixtione*, aut non ſatis perpenſis ægri ætate viribus morbi tempore aliisque circumſtantiis, a recta medendi methodo aberratum eſt, uti luctuoſa talium peccatorum exempla excell. viri WEDELIUS, STAHLIUS & HOFFMANNUS publicarunt *(e)*.

§. IX.

Opus tamen eſt circumſpectione.

Injurii ergo in mercurium dulcem ſunt, qui culpam noxarum ex aliis cauſſis orientium ipſi temere impingunt, indeque veneni ſtigma inurere conantur. Quodſi enim rem

(c) vid. diſp. de mercurio dulci.
(d) in M. N. C.
(e) vid. Excell. HOFFMANNI Medic. conſultat. Tom. I. Dec. V. caſ. IIX. conf. Excell. STAHLII diſp. de officio medic. circa caſus chirurg. §. XLV. p. 40.

rem recta nobiscum reputemus, nihil eſt, quod juſtum cuiquam timorem poſſit incutere, dummodo quis de legitima ejus præparatione certiſſimus ſit, eaque omnia præcepta, quæ ſicut in aliorum medicamentorum, ita & in hujus præſidii uſu tenenda ſunt, probe exerceat & in ægrotantium ſalutem convertere norit.

§. X.

Abſterſis breviter maculis, quas nimium ſcrupuloſi mercurio dulci aſpergere tentarunt, & innocentia ejus vindicata, nunc eo majore fiducio pergere licebit ad *effectus* illius tam *generales*, quam ſpeciales pleriſque medentium agnitos paucis, ut inſtituti ratio exigit, delibandos. *Effectus mercurii dulcis generalis internus*

Agit autem ille evidentius in lympham & ſerum mucidum, depravatum, idque attenuat *colliquat*, & ſi congruente doſi propinetur, per inteſtina efficaciter educit; eo quidem vtilior, magisque recipiendus, quo minus facile moleſta adſtrictionis alvinæ incommoda, quæ ab aliis præcipue reſinoſis catharcticis ſæpiſſime remanent, poſtmodum relinquit. *1) colliquans*

Quapropter inter *phlegmagoga* principem ferme locum ſibi depoſcit; atque a noſtræ ætatis medicis ad formulas purgantes & laxantes frequentiſſime expetitur. *2) catharcticus*

Porro cum viſcidam dictorum humorum ſpiſſitudinem corrigit, tum etiam idoneus cenſetur ad prognatas inde glandularum aliorumque tubulorum obſtructiones *reſerandas*. *3) aperiens*

§. XI.

Inprimis vero *anthelminticam* illius virtutem practici non immerito celebrant. Etſi enim omnia mercurialia vermibus perniciem & internecionem minentur; tamen cum mercurius dulcis eosdem non ſolum tuto ex- *4) anthelminticus*

ſtinguat, ſed e finibus corporis ſimul proſcribere ſoleat, credo non falli, qui quandam ei prærogativam tribuendam eſſe contendunt. Et ſane ſi cuiquam præſidio tantum ſit fidendum, ut hoſpites tales moleſtos, qui ſubinde contumaciſſimi ſunt & ad mortem usque ægros divexant atque exhauriunt, ejicere queat; certe in hoc potiſſimum mercurio ſpem auxilii collocari poſſe exiſtimaverim, memor eorum, quæ paſſim de hujusmodi optato uſu practici litteris *(f)* mandarunt: aliique fide digniſſimi impertire mihi voluerunt. *(g)*

§. XII.

3) ſalivatorius, Denique etiam, ſi repetitis doſibus per aliquot dies præbeatur, hodie inclaruit hujus mercurii vis *ſalivationem* ciendi, quæ utique ex ſententia & proſpere ſuccedit, ſi debitis cautionum terminis circumcludatur. *externus.* *Externe* tandem mercurius dulcis abſtergentem, mundificantem & efficacius colliquantem edit effectum, uti hæc pariter ac ſuperiora jam ſpecialius ſed tamen ſuccincte explicabimus.

§. XIII.

Effectus ſpecialis internus Itaque in illorum morborum cenſu, quibus levandis aut devincendis mercurii dulcis uſus deſtinatur, præcipue

(f) vid. WEDEL. diſſert. de merc. dulc. p. 31.

(e) Quo loco reminiſcor caſus a Dn. D. PRÆSIDE communicati, cui aliquando contigit, ut puella atrociſſimis & quaſi dæmoniacis convulſionibus vexata, cum mercurio dulci non modo a ſtupenda vermium congerie, ſed & ab eodem miſerrimo morbo leberata fuerit. Pariter etiam a quodam celeb. Practico mihi relatum eſt, ſe duabus virginibus per frequentum uſum mercurii dulcis ultra 500. vermes expuliſſe; omnem medicationem antea fruſtratos.

pue ſe nobis offerunt, mala ex muco primas vias aggra- *1) polychre-*
vante nata ut nauſea, cardialgia frigida, colica pituitoſa, *ſtus*
item tuſſis catarrhalis aſthma humidum, cachexia mucida,
ſcabies, atrophia, in quibus attenuatione & correctione &
evacuatione materiæ ſpiſſioris viam optime munit ad perfectam medelam, atque in his tantum non omnibus aliis
palmam dubiam reddit. Neque quicquam eſt, quod du- *etiam in in-*
bitare nos ſinat, quin ipſis *infantibus* ejusmodi malorum *fantibus*
genere afflictis uſus mercurii dulcis ſingulare levamen vel
auxilium polliceatur. Etſi enim quidam inde incommoda præmetuant, tamen e perpetuis documentis conſtat,
hoc remedium, dummodo non plane teneris detur, in impuritate inteſtinorum pituitoſa, atrophia infantum & tutiſſimum exiſtere, & raro ſpem felicioris eventus fruſtrari *(b)*. Accedit quod verminoſam colluviem exterminet, tales morbos frequenter ſuſtentantem, & ſubinde ad
horridas motuum exacerbationes & convulſiones anſam
præbentem, ut antea monitum. Præterea reſolvendi *2) in ſcirrbis*
ſcopo non inepte pertinacibus *ſcirrbis*, quos fruſtra ſæpe
aliis tentaminibus oppugnamus, nunnunquam opponitur;
nec deſerit medentem in *ſcabie repulſa*, ſi quidem ipſum *3) in ſcabie*
mature porrigendi faveat occaſio: Denique ſpecifice quaſi *repulſa*
emendare valet *corruptelas venereas*, adeoque in gonor- *4) in malis*
rhœa, fluore albo, lue Gallica &c. non minimum ſpondere *venereis*
emolumentum ab omnibus fere practicis confirmatur.
Incongruens autem & *ſuſpectus* ejus uſus eſt ad *bypochon-* *ſuſpectus in*
driacorum ſanguinem in ſtatum magis fluidum revocan- *m. bypoch.*
dum & *ſcorbuticam* labem corrigendam; nam complures *& ſcorbuto*

(*b*) conſ. STAHL. Diſſ. de affect. infant. cap. 4. p. 33.

inde acriora mala pullulare experti ſunt, *(i)* ipſumque propterea in his morbis rejiciendum eſſe cenſuerunt. *(k)*

§. XIV.

Externus in ſerpiginoſis

ad fucum infidus

lenis in ulc. venereis

Extrinſecus abſtergentem & emundantem efficaciam edit in ſordibus *ſerpiginoſis*, herpete &c. quamvis non adeo crebro adhibeatur; itemque ad uſum *coſmeticum* vulgo traducitur. Verum hic tamen ETMULLERUM audiendum eſſe arbitror, qui a frequenti mercurialium illitu, ubi primo faciem nitidiorem reddidit, defluvium capillorum, dentium nigrorem ac vacillationem, cutem ſcabram majorem fœditatem denique (velut pulcerrimum vanitatis præmium) reportari obſervat. Tandem etiam eum ad *ulcerum venereorum* curationem in ſubſidium advocari novimus, præcipue ſi hæc partes teneriores aut aliis de cauſis validiorum uſum prohibentes e. g. fauces obſideant. Cum autem alibi in ſordibus lentis, & excreſcente materia fungoſa abſumendis, ſegniorem ſeſe gerere mercurius dulcis deprehendatur; tum ſi in locum ejus præcipitatum rubrum dextre ſubſtituere ſciamus, ſpes eſt nos citius ad ſcopum reſtaurandæ læſionis eſſe perventuros *(l)*.

§. XV.

modus adhibendi

De *modo adhibendi* plura hic *(m)* attexere non libet, ne præſtitutos limites egrediamur. Illud haud plane abs re erit movere mercurium dulcem plerumque ſatis magna

(*i*) conf. Dn. D. JUNCK. Tab. medic. Tab. XXXVI. p. 325. No. 16. it. Tab. XCI. p. 748.

(*k*) conf. Dn. D. PRÆS. prax. cap. LXI. §. 5. No. 4.

(*l*) conf. D. D. JUNCKER. chirurg. Tab. XXXIX. p. 268. No. 2. it. DORINGIUS in epiſt. ad FABRIT.

(*m*) de doſi vid. cap. ſeq.

gna doſi inprimis cum aliis laxantibus in *pilularum* formam redactis præſcribi, vulgoque metui, ne, ſi in *pulveris* forma detur, fauces arrodat, aliudve gravius detrimentum importet; quamquam nihil periculi ſubeſſe, dummodo probe comminutus & cum abſorbente quodam & pulvere jalappæ miſtus præbeatur, quotidiana nos abunde doceant experimenta. *in pilulis & in pulvere.*

CAPUT II.

DE USU MERCURII DULCIS SINGULARI.

§. I.

HActenus uſum mercurii dulcis vulgarem ea, quæ propoſito meo conſentanea eſt, brevitate complexus, & jam methodum illius ſingularem, prout diſſertationis titulus deſignat, fuſius expoſiturus, non alienum eſſe duco, antequam ad rem ipſam me accingam, quid alii celeberrimi Practici de mercurii dulcis adhibendi ratione ad methodum noſtram longius aut propius accedente ſenſerint & publicis paſſim monumentis prodiderint, paucis aperire. Etſi enim neminem adhuc mihi reſciſcere licuerit, qui methodum noſtram ſingularem publice explanaverit; tamen indicia, quæ viam ei patefacere quodammodo queant, conſtare & ex aliis auctoribus depromi poſſe, minime negabo. *Authores præmittuntur mercurium dulcem propinantes.*

§. II.

Ex his igitur, qui draconem hunc mitigatum leni ptyalismo movendo conſecrarunt alii *largiuſculam doſin* *1) in larga doſi uti.*

ſumen-

a) Helwichius. ſumendam eſſe præceperunt ut HELWICHIUS *(n)* qui eum ad ſcrupul. V. binis exemplis adhibuit, in alio ſubjecto ultra gr. LXXII. non aſcendit & ſalivatio per 14. dies *b) Nenterus* duravit. NENTERUS *(o)* exhibuit mercurium dulcem prima vice ad gr. XV. ſecunda ſcrup. I. tertia drachm. ſe- *c) Wedelius.* mis uſque ad drachm. I. donec ſalivatio oriatur. B. WEDELIUS *(p)* non facile ultra ſcrup. I. adſcendere ſe memorat.

§. III.

2) in parca doſi uti. Alii *pauciora* tantum grana præſcribi neceſſe arbitrati propiorem noſtræ methodum elegerunt. Inter quos *d) Weisbachius.* in præſentiarum mihi ſuccurrit WEISBACHIUS *(q)* qui mercurium dulcem a granis 6-8. per triduum & poſt aliquot dies alternis diebus eandem doſin per 3 dies iterum commendare ſolet.

§. IV.

e) Trumphius. Porro non prætereunda eſt I. G. TRUMPHII *Lipſienſis* olim *Med. Licent. (r)* methodus mercurii dulcis adhibendi ad noſtram proxime accedens; verba ejus digna ſunt ut heic excerpantur. *Mercurius dulcis utilem hic* (nempe ſcopo ſalivandi) *præſtat operam, licet multi ſint, qui ſalivationem ab hoc non ſemper excitari; ſed ſolummodo ſanguinem purificari contendunt. Obſervavimus tamen in ſcabioſo excitatam eſſe lenem ſalivationem, exhibito ad gr. jv.*

§. V.

(*n*) in Eph. N. C. Dec. III. Ann. 7. & 8. obſ. 7.
(*o*) in med. pract. Tom. I. Tab. IV. de methodo medendi p. 28.
(*p*) in diſſert. de mercur. dulci cap. III. §. V. p. 32.
(*q*) in der gründlichen Cur aller Kranckheiten Claſſe III. cap. VI. p. 334.
(*r*) in diſp. de ſalivatione mercuriali p. 9.

§. V.

Inprimis autem hic mihi nominandus eſt vir ſummus atque ad reſtaurandam inque clariori luce ponendam medicinam natus STAHLIUS, qui & primus hanc medendi rationem invenit, ut poſtea oſtendemus & parciorem vulgari doſin mercurii dulcis jam in diſſertationibus editis calculo ſuo adprobavit (s). Legimus ibidem vulgata mercurialia diſſuaderi ac deinde mercurius dulcis uſum his verbis proponi: *contentus*, inquit, *poteſt eſſe medicus, legitimo mercurio dulci, quamvis nullum ſplendorum exhibente, dummodo etiam nullum usquam ſaporis veſtigium offerente. Cujus moderatiſſimæ doſes ad 5-6. grana in corpus decenter prædiſpoſitum exhibitæ, continuatione aliquot dierum rectiſſime ſatisfaciunt propoſito ſcopo; dum ſalivationem leniter ſuſcitant & ad progreſſum etiam ſufficientem deducunt, tanto magis ſi per dies eo plures quotidianus illorum uſus continuetur, immo, pro vere perita æſtimatione circumſtantiarum in patiente, procedente jam recto fluxu, plane ad unum aut alterum granum augeatur, fluxus denique totus ita ſibi relinquatur, ut donec ſponte ceſſet, nullum artificiale obſtaculum aut quæcunque remora ipſi objiciatur.* f) *Stahlius.*

§. VI.

Denique *Conſultiſſimus* D. PRÆSES *Promotor* meus ætatem ſuſcipiendus ea quoque, quæ ſibi de mercurio dulci in praxi obſervata ſunt, pro ſua in me benevolentia communicavit. Sæpius nempe quatuor ad ſex ejusdem grana cum abſorbente mixta & oblatæ, ut vocant, involuta, ſcopo leniter ſalivatorio, optabili cum eventu dedit g) *Præſes.*

C in

(s) vid. diſſert. de officio medici erga caſus chirurgic. §. XLIV. p. 38.

in tumoribus glandularum circa collum exſurgentibus, præcipue illis, qui retropulſæ imprudenter ſcabiei ſuam debebant originem; nec non in fœtidis manantibus ulceribus, proinde etiam in malignis ulcerationibus ex ſcabie fœda & variolis reſiduis; aliquando etiam in atrophia ex ſcabie retropulſa ortis, ut & in catarrho ſuffocativo ex eadem ſcabie retropulſa nato, porro in vehementi humoroſa defluxione chronica intra oculos, cum eximia viſus abolitione & initiante pelliculæ concretione ad tunicam adnatam, & cataractam referente affectu: præterea in fluore albo etiam benigno in certis perſonis & certa ſub methodo; Nec minori cum fructu eandem medelam oppoſuit fœdis & pervicacibus crurum ulcerationibus, quippe hac via fœminam quandam ſterilem diro pedis ulcere per octo annos laborantem, ſub blando ptyalismo perſanatam & ſimul idoneam conceptioni factam fuiſſe meminit. Conſuevit autem pulveri huic mane dato, veſperi decoctum aliquod diapnoicum ſubjungere, laxantibus nonnunquam interjectis.

§. VII.

3) in parciſſima doſi ſuadet noſter ſingularis uſus cujus deſcriptio,

Ab his non multum abhorret noſtra methodus, niſi quod *pauciora* adhuc grana capere ac doſeos exiguitatem diuturna continuatione, niſi quidem notabilis effectus ſubſequatur, compenſare ſuadeat. Videlicet ſimplicem formulam ex mercurii dulcis rite præparati ſubtiliſſimeque comminuti granis duobus & quintuplo abſorbentis cujusdam oſtracodermatis vel ſolius, vel ſucco citri ſemi ſaturati conficimus, aut plerumque hujus proportionis drachmas tres in quindecim partes æquales dividendas adultis præſcribere ſolemus. Interdum etiam fit, ut duo

&

& dimidium vel tria grana talis mercurii cum abſorbente conjungamus; ſed priorem doſeos molem, uti tutiſſimam, frequentius elegimus, neque unquam ad majorem progredi nos vel utilitatis vel neceſſitatis ratio coëgit.

§. VIII.

Hanc ergo minutulam doſin ſufficere experti, univerſalibus ſic dictis vel catharſi vel ſanguinis detractione vel etiam diaphoreſi pro varia ægrotantium conditione præmiſſis, eam quotidie tempore veſpertino, ubi cubitum itur, per 10, 20, 30 immo plures etiam, ſi res poſtulat, dies ſumendam continuandamque præcipimus, donec aut ſalivatio largior aut ſi hæc non ſubſequatur, præſentis mali exſtirpatio finem facere jubeat. Singulis autem hebdomadis ſemel laxans vel purgans quoddam, prout hoc illudve ad diverſam ſubjectorum, morbi, tempeſtatis rationem accommodatius videtur, interponimus; ſæpe etiam eſſentiam pimpinellæ albæ vel decoctum reſolvens ex rad. pimpinell. alb. vincetox. lb. ſaponariæ aliisque præſenti morbo congruentibus, ſingulis mane bibere, ceterum & topica idonea applicare & ſi ptyalismus paullo vehementius ingruat, gargariſmatibus reſolventibus & adſtringentibus mature fauces ab incommodis præmunire aut liberare ſuademus. *modus propinandi.*

§. XI.

Methodum hanc cum debito regimine, de quo cap. ſequenti loquemur, obſervantibus varia nobis apparuerunt phœnomena. Tantum enim abeſt, ut, quod plurimi fortaſſe ſuſpicabuntur, ſemper uberiori ſalivæ effluxu ægros fatigarit, ut ſæpe etiam teneros molliter educatos, litteratos & inluſtri genere ac dignitate conſpicuos *Effectus ejus generales.*

homines, licet ordinariam pulveris doſin ultra viceſimum
numerum quotidie perpetuantes, ab omnibus ptyalismi
a) catharcti- motibus reliquerit intactos. Ex his autem alii in *diar-*
cus, *rhœam* ſub uſu inciderunt non moleſtam, ſed per aliquot
dies leniter procedentem interdum recurſantem, & ſua
ſponte deinceps finitam; alii hæmorrhoidum venas ſibi
b) aperiens, *operiri* animadverterunt, exemplo cujusdam litterati jam
quinquageſimum annum ſupergreſſi & cataracta correpti,
qui fluxum hunc alias ſibi conſuetum jam vero per bien-
nium reſtitantem tali modo, ut ſæpe antea optaverat, re-
c) reſolvens, cuperavit; alii præter copioſiorum humorum affluxum
ad ſedem malorum, quibus laborabant, & placidam vel
reſolutionem vel abſterſionem & repurgationem nihil fe-
re per totum curationis tempus ſenſerunt, quod a natura-
d) ſalivans, li ſanitatis ſtatu alienum eſſet. In illis quoque qui *ſaliva-
tionem* exinde ſubjerunt, magna & memorabilis occurrit
operationis differentia. Etenim ſicut videre licuit non-
nullos a ſecunda vel tertia doſi protinus in largam ſaliva-
tionem delapſos, quæ per unam alteramve hebdomadem
ſine ulteriori pulveris uſu conſtanter perſtitit; ſic alii poſt
10, 13 aut 20mum demum diem lenem hujusmodi eva-
cuationem experti fuerunt. Porro quibusdam accidit ut
ſub medelæ hujus quotidiana ingeſtione ſine cauſſis evi-
dentioribus violentis ptyalismi curſus ſubſiſteret per ali-
quot dierum intervallum, ſponte quaſi poſtmodum ſeſe
revolvens; aliis eadem nihil plane moleſtiæ faceſſivit nec
negotiis levioribus domeſticis ſeſe ſubtrahere compulit,
aliis autem majora creavit faucium incommoda, ut pulve-
ris uſum aliquantiſper omittere & interea aliis ſubſidiis ſi-
bi conſulere neceſſe habuerint.

§. X.

§. X.

Sed ſatis de generali effectu; jam tempus eſt ad ſpecialiora tranſeundi. Non dubito enim, omnes practicos inſignem utilitatem, quam hæc methodus in percurandis *ulceribus* diuturnis & rebellibus nobis attulit, lubentes eſſe audituros; ſi quidem in confeſſo eſt, ſæpe nobis tam dira & nomine *cacoëthicorum* digniſſima mala obvenire, quæ, quicquid agas, diutiſſime omnem medendi rationem pervicaciter contemnunt. Inprimis ſæpe & chirurgorum tentamina fruſtratur & ægros miſerandum in modum torquet perpetuus ille largior ſeri aqueoſalini ad inveterata quædam ulcera affluxus, utpote quod præcipue ſtagnatione acrius factum læſas partes profundius erodit, oſſa ſubjacentia carie inficit, aut ſaltem appulſas ſimul glutinoſas & ſubmucidas lymphæ nutritiæ moleculas corrumpendo abſumendoque impedit, quo minus hæ convenienter a natura apponi & explendæ ſenſim cavitati inſervire poſſint. Talem igitur infeſtum affluxum, ubi ſemel in conſuetudinem tranſiit, ſolidæ curationi ſemper obſtare & ſublatu difficillimum eſſe, nemo expertus diffitebitur, eundem tamen hac methodo perdomitum adeoque ulcera feliciſſime conſolidata fuiſſe crebro vidimus, & jam ſequentium inter plures caſuum teſtimonio confirmabimus.

Effectus ſpeciales a) in ulceribus cacoëtheis.

Virgo nobilis 20 annorum per 4 annos ex imminutione menſium congeſtionibus ad caput adflicta, ex plenaria deinde ſuppreſſione inflammationem uvulæ experta, temerariæ chirurgorum medicationi ita ſubjiciebatur, ut uvula corrupta denique decideret. Accedebant ulcera cacoëthæ in pectore, axillis & brachiis vere horrida

Caſus I. de Virgine ulceribus horribilibus per 4. annos laborante.

profunde erodentia adeoque truculentis ſymptomatibus ſtipata, ut, quamvis ea patientia animi a DEO exorata ferre ac delinire ſtuderet, tantæ tamen calamitati mors ipſa præoptanda videretur. Nonnulli quidem ipſam ream contagii alicujus venerei facere conabantur, ſed vana ſuſpicione magis quam evidentibus documentis commoti. Apertiſſimum enim erat, chirurgos illam male multaſſe & incongruentibus ſepticis uvulam abſumſiſſe, retentionem fluxus menſtrui adhuc perſtare, ulcera denique ipſa, licet exteriori facie, colore, fœtore teterrima ac pene intolerabilia fierent, nullum tamen fœdæ infectionis indicium præbere. Miſeræ igitur virgini, poſtquam per aliquot annos dictorum auctorum imperitia in deteriorem ſtatum deducta erat, perſuaſum tandem fuit, ut hac æſtate ſe in thermas Mattiacas conferret. Illa promte conſilium ſecuta eſt, ſed tam parum inde ſolatii hauſit, ut fere deplorata reverteretur. Ad poſtremum ab omnibus cognatis, amicis, & medicis derelicta quantulamcunque a nobis opem petiit, quam etſi promittere non poſſemus, tamen felici ante factorum experimentorum eventu erecti, quid hæc methodus valeret, tentandum denique putavimus. Itaque præmiſſis generalioribus internis reſolventibus evacuantibus, externe dedimus unguentum ex digeſtivis ordinariis cum unguento Aegypt. oleum myrrhæ per deliquium melle chelidon. remixtum addito ſpiritu vini rectificatiſſimo camphorato crocato, & emplaſtro ſaponato Barbette, unde meliuscule habere videbatur. Quo facto pulverum noſtrum mercurialem per 30 dies uſurpandum exhibuimus, & decoctum aliquod ex rad. vincetox. & pimpinell. albæ aut

potui ordinario, ſi vellet, immiſcendum aut in forma THEE mane & veſperi hauriendum ſimul præſcripſimus. Hæc dum ſumeret præter opinionem ſalivatio tertio aut quarto die ſupervenit, quæ deinde tanta cepit incrementa, ut quotidie unam menſuram, & quod ſupererat, lymphæ acris & ſalſæ corruptæ exſpueret, gingivis & lingua valde intumeſcentibus, faucibus etiam & interioribus oris ardore quodam correptis. Quibus incommodis gargariſmate reſolvente & linimento occurrere ſategimus. Rebus ſic habentibus poſt 12 diem pulverem modo dictum ſeponi, decoctum vero continuari juſſimus; ſi ulcera in dies ad oculorum fidem magis magisque abſtergebantur, ut intra 14 dies funditus repurgata & conſolidata coirent, excepta una cavitate magnitudinem aciculæ vix æquante, quæ adhuc aperta madorem quendam ulceroſum identidem plorare videbatur. Omiſſo licet pulverum uſu ſalivatio tamen uti antea procedebat dies noctesque, ut propter ſerum acre perpetuo affluens nonnulla incommoda circa fauces perſentiſceret, & alvum per 4 dies aliquando obſtructam experiretur, etſi hæc ſponte deinceps laxationem ſubjerit. Poſtquam igitur 3 hebdomadibus finitis, ſerum per ſalivationem perpetuo excretum ſalſam & rodentem acrimoniam amittere cœpit, propinavimus doſin pilularum ex extracto panchymagog. croll. mercurio dulc. & reſina Jalappæ, 5 ſedes provocantem. Neque tamen hinc ptyalismi curſus protinus interpellabatur, ſed progrediens adhuc pedetentim remiſit, incommoda circa fauces interea ſenſim ſenſimque evanuerunt, ægra vero ipſa alacritatem animi, ſomnium placidum, appetentiam cibi hucusque languen-

tem

tem & fere exſtinctam, nunc eo majorem avidioremque recuperavit. De cetero ſummis laudibus DEUM T. O. M. extulit, qui præter omnem expectationem humanam, ipſam in priſtinam ſanitatis ſortem reſtitui clementiſſime voluerit. Peractis 4 hebdomadibus luna decreſcente exhibuimus ipſi pilulas balſamicas per 6 dies ad revocandum fluxum menſtruum & ad ulcuſcula, quæ adhuc ſupererant, plenarie conſolidanda ordinavimus oleum myrrhæ per deliquium. Quibus feliciter ſuccedentibus ut reliqua mali tam tetri deploratique veſtigia delerentur, & roboratione ultima partium, novi affluxus periculum averteretur, pro colophone ſpirit. vini camphoratum crocatum applicare ſuaſimus.

Caſus II. de Viro ulceribus faucium & naſi deſœdato.

Vir 59 annorum temperamenti ſanguineo-melancholici, laborioſus, usque ad 13 ætatis annum ſatis integra valetudine uſus, ac tum variolis confluentibus correptus, ægre eluctabatur; quo factum eſt, ut congeſtiones ſanguinis verſus caput, indeque cephalalgia, ophtalmia &c. crebrius ipſum infeſtarent. Hæmorrhagias narium ſatis largas usque ad 30 annum, 36 anno autem ſingulares congeſtiones ad nares expertus eſt, ut guttæ roſacea veluti obductæ apparerent, rhevmaticis deinde doloribus brachiorum ſuccedentibus. Poſt inſtitutam V.S. in pede incommoda paullatim remiſerunt ſed nunquam viſa ſunt plane ceſſare. Circa 57 annum congeſtio ſanguinis verſus uvulam ſe contulit tanta ferocia & inauſpicato ſucceſſu, ut ea pars non ſolum ulcere putrido ſenſim depaſceretur, ſed corruptelis latius ſeſe diſſeminantibus, naſus poſt ½ annum plane concideret; ſeptum

enim

enim narium ad os frontis usque abſumtum erat, & in fauces profundus fœdiſſimusque patebat deſpectus. Tot malis id quoque acceſſit, ut per unius anni ſpatium fere omni cibo ac potu ab nimios cruciatus & deglutiendi difficultatem abſtinere deberet, atque adeo tetram mephitin ſpiraret, ut omnibus ad ipſum propius accedentibus horrorem incuteret & nauſeam. Conſulti nos illum primo chirurgicis ordinariis medicamentis tractabamus & cum horum ope ulcera quandam deterſionem ac munditiem reciperent, & fœtor terribilis infringeretur, ſub initium ſpes affulgebat fore, ut ad optatum finem perveniremus. Cum autem deinde appareret, cariem oſſium propter loci incommoditatem aliasque cauſſas nec pharmaceuticis nec chirurgicis remediis decenter aufferri poſſe, hanc quidem medicationem plane relinquere coacti ſumus. Nullum itaque præſidium ſupereſſe videbatur ad radices hujus mali evellendas; quapropter cum idem magis magisque in dies ſeſe diffunderet, ac certam vitæ perniciem moliretur, tandem in mentem venit mercurii dulcis, ſeu *pulveris* ex eo parati, ut vocare ſolemus, *reſolventis* uſum hic quoque experiri. Adſpiravit cœptis divina benignitas, miſerumque & diu afflictum hominem relevavit. Cum enim dictus pulvis, primo diaphoreſin excitaſſet, ac deinde mucidos cacochymicos humores per ſalivationem ſtrenue expuliſſet, præſentiſſimum obtigit lenimentum; quippe poſt 35 doſes aſſumtas omnis pene dolor evanuit, & ulcera, quæ jam oculum ſiniſtrum occuparant, naſum totum & dimidiam partem palati exederant, ſenſim plenius emundata, ſuccreſcente nova carne, feliciter coaluerunt. Nihil itaque ſupererat quam

ut ipſi ad prævertendum novum affluxum venæ ſectionem æquinoctialem & ſubinde laxantia &c. Eſſent. pimp. alb. commendaremus; ſub quorum uſu adhuc dum optime valet.

Caſus III. de Ancilla ulcere manante pedum per XI. annos afflicta.

Ancilla ruſtica 27 annorum temperamenti ſanguineo-melancholici ſub fluxu menſium terrore vehementi perculſa, inſequente ſuppreſſione, multa pathemata hyſterica perpeti debebat. Poſt varia emmenagoga fortiora a chirurgis adhibita loco fluxus menſtrui eryſipelate cruris corripitur, quod minus congruenter tractatum in ulcus degeneravit & per 10 annorum ſpatium complures chirurgos in medendo exercuit. Anno XI. autem hæc ægra poſtmodum nobis ſe curandam tradebat, multisque ex collegio D. JUNCKERI ipſam ex legibus methodi diligenter tractantibus non parum negotii per 10 menſes faceſſebat. Neque tamen ex voto ſucceſſit curatio. Licet enim menſes interdum redire ipſumque ulcus repurgari & conſolidationi non adeo reniti viderent; tamen largus ille & perpetuus ſeri appulſus, qui nec laxantibus, nec diaphoreticis averti poterat, perfectæ reſtitutioni graviſſimum objiciebat impedimentum. Itaque ad pulverem hunc ſic dictum *reſolventem* confugimus, datisque ejus aliquot doſibus tantum profecimus, ut menſibus prius in ordinem reductis, & ceſſante affluxu ipſa ſanata ad labores priſtinos reverti potuerit. Cum etiam deinceps ex levi quadam cruris alliſione idem ulcus recrudeſceret, ac propter maturioris medelæ neglectum latius & profundius ſe propagare inciperet, iterum blandæ ſalivationis ope ſanitatem recuperavit.

§. XI.

§. XI.

Poſſemus plura memoratu digniſſima exempla ſubnectere, ſed, ne diſſertatio in nimiam excreſcat molem, ad alia nobis properandum eſt, & jam breviter dicendum de *parotidibus;* quæ quantam ſubinde difficultatem medentibus objiciant, non eſt hujus loci uberius explanare. Illud ſatis conſtat, viſcidam ac tenacem in ipſis reperiundam ſtaſin ſæpe, niſi primis initiis obviam eatur, nec topicorum diſcutientium poteſtati cedere, nec internorum, quæ vulgo commendantur, reſolventium armis poſſe ſuperari. Quid? quod interdum præter contumaciam gravius invaleſcunt, febriles vehementes motus accendunt, exquiſitisque cruciatibus & exulceratione acri ac rebelli, nonnunquam ægros adeo macerant, ut aliis omnibus irritis in morte ſolum requiens tandem ac ſolatium inveniatur. Quale exemplum, cum aliquando Inluſtri STAHLIO obvenit, auſpicato virum experientiſſimum ſubiit cogitatio hanc medicationis rationem adhibendi, quam ex voto ſuccedentem deinde feliciter imitatum ſe eſſe Celeb. D. JUNCKERUS in Tabulis ſuis *(t)* teſtatur. Verba digna ſunt ut hic inſerantur. STAHLIUS *de parotide, quæ in tertium annum duraverat, teſtatur, quod per ſalivationem feliciter curata fuerit. Adhibitam autem hanc fuiſſe cautelam, ut leniter inſtitueretur ſalivatio, uſurpatis per diem 2-4 granis mercurii dulcis, adbibitis inſuper medicamentis, inſenſibilem tranſpirationem promoventibus, & bono ſervato regimine. Inſuper etiam auctor fuit, ut patiens loco aliorum decoctorum uteretur decocto ſaponariæ & radic. pimpinel. alb. Hac ratione*

b) in parotidibus.

(t) In Tab. chirurg. p. 154.

ne duravit ſalivatio in quartam usque ſeptimanam, qua feliciter reſtitutus fuit patiens, cujus pater eodem affectu per exacerbationes miſere interiit. Eadem remedia & eandem methodum felici cum ſucceſſu in ſequenti caſu *adhibuimus.*

Caſus IV. de Parotide per 8. annos durante.

Virgo inluſtriſſima 32 annorum *per 8. annos parotidibus*, magnitudinem ovi columbini æquantibus, laborabat, & fruſtra diu adhibitis multis variisque medicaminibus omnem fiduciam recuperandæ ſanitatis jam ita abjecerat, ut medicum ultimo arceſſitum & ſpem quandam reſtitutionis proponentem rideret, datumque conſilium prorſus aſpernari videretur. Sed victa tandem cognatorum precibus, tringinta doſes *pulveris* per vices quotidie intra menſem unum aſſumſit, idque jam eo alacrius, cum poſt 10 & 20 doſes aſſumtas tumorem ſenſim decreſcere videret. Finito menſe jam tantum auxilii allatum erat, ut tumor nucis avellanæ molem non ex cederet. Facilius igitur erat ei perſuadere, ut *pulveris* uſum repeteret & per 30 dies adhuc continuandam ſtatueret. Quo facto tota parotis jam funditus eradicabatur ut nullum amplius ejus veſtigium remaneret. Id autem admirabile omnino maximeque notandum fuit, tantum pulverum effectum ſine ulla ſalivatione, & ſola placida ac fere inſenſibili reſolutione poſt 60 doſes aſſumtas editum fuiſſe, omniumque exſpectationem ſuperaſſe.

Ex his, puto, luculenter apparet tam præclara hujus methodi inventio, quam admirabilis efficacia, & probabiliter colligi poteſt, eandem in aliis tumoribus glanduloſis refractariis & ſcrophulis circa collum protuberantibus, niſi jam peculiaris textura acceſſerit, debellandis

per

per æque eſſe valituram; præſertim cum alii jam mercurialia & ſpeciatim æthiopem nigrum ſcirrhis reſolvendis deſtinaſſe legamus. (*u*) Ceterum cum optatam hujusmodi virtutem nondum pluribus experimentis cognitam perſpectamve habeamus, indubiam ſucceſſus ſpem nemini in hiſce proponere poſſumus, placuit tamen ferente ſic occaſione ea citare, & prudentiorum judicio experientiæque relinquere.

§. XII.

Attingimus denique truculentum illum & cariſſima lucis uſura nos privantem morbum *cataractam*, cujus intricatam indolem ac diverſitatem licet recentiorum diligentia paullo clarius expediverit; medelam tamen magna ex parte prorſus incognitam (nam multæ cataractæ plane inſanabiles exiſtimantur) ſæpe ſine operatione fruſtraneam, ſæpe hac peracta, infidam eſſe practici experiuntur. Quapropter multi in eam præcipue curam incumbendum eſſe duxerunt, ut, quando ſubinde levioribus indiciis ſe prodit ac pedetentim ingraveſcit, probata quædam medicatio reperiretur, ad initium tanti mali depellendum aut ſaltem progreſſum arcendum idonea. Itaque præter chirurgicorum præſidiorum V. S. ſcarificationum menſtruarum, fonticulorum, ſetaceorum adplicationem, itemque præter generalium catharcticorum præſcriptionem varia e penu pharmacevtico depromſerunt practici, atque in ſpecificum diſcuſſionis uſum ſubinde cum inſigni cœcutientium levamine traduxerunt. Cum autem nobis imitantibus, laudatus talium ophthalmicorum ſucceſſus minus ſæpe reſponderet, neque ali- *c) in cataracta incipiente.*

(*u*) conf. celeb. D. JUNCKER. chirurg. p. 150. No. 32.

unde opem petere aut diuturnis tentaminibus ægros fatigare conſultum videretur; placuit denique experiri, quantum hac methodo in principio cataractæ ab interno fonte orientis proficere liceret. Sive enim, uti veteres opinati ſunt, pellicula tenuis, ſive pro recentiorum placitis humoris cryſtallini opacitas ex ſubtiliſſimorum vaſculorum obſtructione nata hanc oculis caliginem offundere ſtatuatur; ſpes concipi poterat, e pulveris hujus ſubtiliter *reſolventis* uſu maturo & continuato nonnihil emolumenti eſſe redundaturum. Quam ſpem quousque impletam videre nobis contigerit, ſequentia inluſtrabunt exempla.

Caſus I. de Cataracta ex pathemat. hypochond. orta.

Vir quidam litteratus 44 circiter annorum jam per plures annos ob ſedentarium vitæ genus, & quotidianam in ſtudiis proſequendis aſſiduitatem factus hypochondriacus, per litteras querebatur, viſum ſibi in dies magis debilitari, idque jam tantum incrementi ſumſiſſe, ut præ oculorum caligine ſcripta perlegere ægerrime valeret. Inprimis notabile erat, obſcurum quendam circulum, cum vel candidiſſimum calamum ſcriptorium intueretur, ipſi obverſari, minuto quodam centro clariore ut exprimebat, intermicante. Nos illi convenientiorem diætam amplecti juſſo, præmiſſis generalioribus, miſimus tum aquam quandam ophthalmicam, tum 30 doſes hujus pulveris, quibus decenter intra menſem aſſumtis primum inſigne levamen, deinde etiam optatam viſus claritatem recepit. Quamvis, ut ipſe reſcripſit, nulla ptyalismi indicia ſub aut poſt uſum ſe prodere viſa ſint.

Virgo

Virgo civilis conditionis 20 annorum crebris lectionibus addicta, poſtquam in menſium obſtructionem inciderat, eodem hoc malo conflictabatur adeoque caligabat, ut magno ſuo dolore a ſacris legendis plane prohiberetur. Perſtitit hoc vitium per biennium, & quamquam parentes nihil intentatum relinquerent, ad tollendum id, plurimis, quæ alioquin probatiſſima fuerant, adhibitis remediis; tamen eo usque inſanabile & inconcuſſum remanſit. A nobis quoque multa diu in ſubſidium vocata ſunt ad fluxum menſtruum debite revocandum, congeſtiones derivandas & graviorem hanc nebulam ſpecialioribus ophthalmicis diſſipandam; ſed omnibus irritis, neceſſe erat ad hunc pulverem confugere, quem poſtquam tricies ex lege methodi iteratum propinavimus conjunctis ſimul emmenagogis; certe cum magna animi voluptate vidimus hoc ſolo tantam calamitatem depulſam, virginisque & parentum deſideria fuiſſe impleta, idque adeo leniter ſine ulla ſalivatione, ut mitiorem juxta ac præclariorem effectum optare non potuiſſemus. *Caſus II. de Cataracta ex obſtructione menſium nata.*

§. XIII.

De *ulceribus venereis* & tumoribus in nodis Gallicis non eſt quod quicquam latius adjiciamus, atque hujus methodi præſtentiam in iisdem radicitus exſtirpandis pluribus commonſtremus. Nam cum mercurialia convenienter applicata in corruptelis ejusmodi lymphatico-ſpermaticis a ſpecifico contagio pendentibus emendandis & exhauriendis præcipua quadam facultate aliis omnibus medicamentis præponderare concordibus practicorum ſuffragiis judicentur; tum planiſſime intelligi poteſt *d) in ulceribus venereis.*

poteſt noſtrum pulverem idem auxilium ſpondere, quin & eo tutiorem magisque idoneum fore, quo evidentius placida reſolvente & per ſalivales aliosque meatus exantlante vi cæteris fere omnibus antecellit. Certe numeroſis documentis facile poſſemus evincere, quantopere tali modo afflictis ſatis fecerit, eaque cuncta præſtiterit, quæ ab aliis generoſioribus remediis intra tam breve temporis ſpatium vix exſpectaveris. Illud adhuc ſpe magis præcipimus, quam luculentis teſtimoniis ſuffulti aſſerere audemus, futurum, ut eadem hæc methodus ſcabiei ferinæ ſæpe admodum contumacis acerbitatem & ferociam conjunctis aliis ſubſidiis miteſcere compellat; præſertim cum jam alios ſcabioſos ſæpe ejus ope liberatos fuiſſe certiſſimum ſit. (x)

e) in ſcabie ferina.

f) in ſcabie ſimplici.

§. XIV.

Commendatio hujus methodi.

Sed hæc aliaque ſatagentibus rerum ſuarum practicis ulterius meditanda & experiunda relinquimus, contenti hoc capite methodum hanc ſingularem pro virium modulo, ac ea, quam diſſertatio patitur, amplitudine excuſſiſſe. Plura addere non ſivit propoſitum nec ſuaſit neceſſitas, cum unicuique ſupra citati maxime caſus, quorum circumſtantias ex ſeniuum fide ſollicite conſcripſimus, attente lecti ac penſitati ad momentum rei diſpiciendum dijudicandumque ſufficere poſſe videantur. Ceterum majorem lucem affundent & oſtenſam hujus methodi utilitatem, adſpirante divino numine, ſtabilient uberiora experimenta, quæ quidem tentare & capere in miſerorum ſolatium, ſub debitis cautionibus jam ſtatim indicandis, neminem, ut arbitramur, pœnitebit.

CAPUT

(x) vid. JUNCK. conſpect. med. Tab. XC. p. 738. in fine.

CAPUT III.

DE MONITIS ET CAUTIONIBUS CIRCA MERCURII DULCIS USUM SINGULAREM OBSERVANDIS.

§. I.

QUemadmodum præſtantiſſima quæque pharmaca intra certos virium ſuarum cancellos agunt, ultra quos eadem extendere nefas & temerarium foret, ac præterea ſub uſu juſtis cautionum limitibus circumſcribenda ſunt; ſic æquiſſimum eſt, idem in hac noſtra methodo diligenter attendi. Etſi enim admirabilem ſui virtutem in allegatis morbis tuto repræſentarit, tamen ad hanc tanquam ad ſacram quandam anchoram in aliis nedum *omnibus* deploratis malis temere confugiendum eſſe neutiquam exiſtimo, haud ignarus, multos ægrotantes obvenire, quos mercurialium etiam tutiſſimorum uſus potius in exitium præcipitare, quam incolumitati reddere animadvertitur. Neque affirmaverim, pulverem noſtrum noſtrum morbos, quibus congruit, tam certo, *ſemper* depellere, ut nunquam medentium fallat expectationem. Ingenue namque fateor nobis etiam quosdam *tumores* ſub axillis & auribus occurriſſe, qui pene fruſtra hac methodo oppugnati ſunt, & vel ante ſperatam reſolutionem in abſceſſum tranſierunt, vel pertinaciſſime longo tempore immobiles ſubſtiterunt. Neque etiam in *ulceribus* cacoetheis putridis ſemper conſummatæ curationis voto

Methodus hæc juvat.

1) nec ubique

2) nec ſemper v. g.

a) in tumoribus.

b) in ulceribus.

potiri licuit, quamvis omnium circumſtantiarum rationem, quoad ejus fieri poteſt, habere & manifeſta impedimenta ſatis amoliri ſtuduerimus. Idem igitur cum aliis imitantibus forte eventurum eſſe prævideam; tamen ex his concludi nequit, remedium eſſe infidum & contemnendum; ſed potius, cum alias ſæpe profuerit, quemvis decebit in tali caſu eo magis attentum ſolertemque ſe præſtare ad perſcrutandos naturæ abditos receſſus, & cauſſam denique, quæ optatum effectum retardat, ſagacius inveniendam.

§. II.

3) Noxia in ulceribus cancroideis.

Inprimis autem indagare expedit, num ulcera ex vera ſcorbutica humorum depravatione originem ducant, vel inde acrimoniam adhuc ſuſcipiant; an etiam ex concurſu ſanguinis ſtricte dicti putreſcentis auctiore *cancroideum* fœtorem, dolorem, pernicioſam eroſionem, adeoque diri carcinomatis indolem oſtendant; an duntaxat e ſimplicioribus lymphæ ſalivæ & ſeri corruptelis (licet graveolentibus & depaſcentibus) nata ſint, taliumque maxime humorum perpetuo affluxu adhuc dum foveantur & obfirmentur. Quandoquidem pro certo ponitur, in his ultimis pulverem noſtrum tutum ac ſæpe ſalutarem fuiſſe, in ſcorbuticis autem & vere cancroſis nemini autores ſumus, ut eodem utatur; quippe hic mercurialibus cruciatuum omniumque ſymptomatum crudelitatem plerumque augeri conſtat, idque nuper admodum triſti *exemplo* cognitum eſt, ubi quidam ſuſpecta linguae ulceratione conflictatus, neſcio proprio errore an chirurgi hortamento, diſſuadentibus omnibus medicis, unguentum

exemplo probatur.

mercu-

mercuriale adhibuit, ſeque ptyalismo inſequente, jugulavit.

§. III.

Ex hiſce pariter apertum eſt, hanc methodum *ſcorbutica* labe contaminatis minus ſalubriter accommodari. Nam cum eorum ſanguinem peculiaris acrimonia cum ſemi putrido ſtatu conjuncta depravavit, tum verendum eſt, ne mercurius infeſtam qualitatem adſciſcat, nimiaque reſolvendi aut plane ſolidas partes arrodendi potentia ægros in ultimum diſcrimen conjiciat. Quapropter etiam circumſpectos practicos ab omnium mercurialium uſu in ſcorbuto dehortari videmus. *(y)*. Idem judicium valet de *hypochondriaco malo*, in quo ſpiſſitudinem & ſtagnationem ſanguinis in vena portæ & annexis ei viſceribus adeo non corrigit mercurius, ut potius omnia ſymptomata vehementius exaſperare ſoleat.

4) inſida in ſcorbuto.

5) intuta in malo hypochondriaco.

§. IV.

Quæ cum ita ſe habeant, multo magis providendum eſt, ne methodum hanc forte illis, qui ſimul *internis læſionibus* præcipue ulceroſis hecticis, interdum haud adeo manifeſtis, laborant, applicemus. Enimvero his anguis in herba latet, quem & mercurius vi ſua diſſolvendi reſuſcitare poteſt, tantamque ſenſus acerbitatem inferre, ut miſeri ex Charybdi in Scyllam incidant, ocyusque conſumantur. De *ſcirrhis* per mercurialia diſcutiendis, quid alii ſenſerint, jam ſupra *(z)* innuimus; at vero præſertim ſi mere ſanguinei ſint, ſi doleant nonnunquam, ſi ægro-

6) periculoſa in læſionibus internis.

7) Non indifferenter in ſcirrhis.

(y) vid. STAHL. diſſert. de ſcorb. & luis venereæ different. p. 23. it. JUNCKER. L. C.

(z) vid. cap. II. §. 8. in fine.

ægroti habitus imbecillior aut alia mala conjuncta ſint, nos hujusmodi periclitationes refugiendas eſſe autumamus.

§. V.

8) Improbata in hydrope. Neque aliter cenſendum videtur de tumoribus *hydropicis*, utpote quos plerumque a viſceris alicujus vitio oboriri aut ſuſtentari novimus. Unum tamen neque id plane ſilendum exemplum nobis occurrit, ubi aſcitico cuidam multis ante medicaminibus exercito, ut jam tumor ex abdomine depulſus in ſolis pedibus fixus & immobilis reſtaret, neſcio qua fortuna aliquot hujus pulveris doſes porrectæ ſunt, eo eventu, ut accepto inopinato, levamine lætus æger plures hujus efficaciæ pulviſculos ſivi dari poſtularet.

§. VI.

9) fructuoſa in certa cephalæa. Tutius autem hoc remedium præſcribitur ejusmodi *cephalæa* correptis, quam vel ſtatus ſimplex *ulceroſus* vel ſcabioſo-impetiginoſæ corruptelæ ſub cute latentes vel ulcerum alibi manantium ſuppreſſio vel denique venerea inquinamenta ciere ac ſæpe diutiſſime alere conſueſcunt. Ecquis enim ignorat, talibus cauſſis cephalææ inveteratæ ſubigendis ipſam ſalivationem a practicis ſubinde opponi, duroque nodo durum adhiberi cuneum? unde & hæc methodus tanto commendatior erit, quanto magis commoda & a turbis infligendis remota. Sed tamen omnes circumſtantias antea graviter expendere atque aliis cauſſis præſentibus ſimul occurrere conveniet. *10) luctuoſa in doloribus ſpaſticis.* In ipſa autem *cephalalgia clavo hyſterico* nedum in aliis congeſtionibus & morbis ſpasmodicis v. g. in *arthritide podagra* &c. inſiſtere huic methodo nulli unquam ſuaſerimus.

§. VII.

§. VII.

Proſpiciendam quoque eſt ne *infantibus* & *ſenibus* enervatis eandem adhibeamus. Etſi enim plerumque placide operetur tamen tenera & infirma hujusmodi ſubjecta aliquando afficere poteſt vehementius, atque ob debiti regiminis aliorumque neceſſariorum intolerantiam gravius periculum intentare. Non minus, antequam huc in morbis ſequiorem ſexum affligentibus progrediamur, exquirere nos decet, quo tempore fluxum *menſtruum* experiri ſoleant; ut eo ceſſante, ſtatim hoc curationis genus auſpicari & maximam partem intra tempus intermedium abſolvere, adeoque turbas & incommoda, quæ mercurialia ſalutari huic evacuationi minitantur, eo facilius avertere poſſimus. Idem de *prægnantibus* tenendum eſt, quas potius aliis jucundiore aut leniore ſenſu fœtum & matrem erigentibus, quam tali medicatione tractare par erit. Non poſſum tamen quin hic *exemplum* apponam gravidæ, non hanc modo curandi rationem ſed & alia vulgo ſuſpecta validiora remedia, ſine noxa perpeſſæ. Cruciabatur illa truculentis pathematibus hyſtericis & fluore albo moleſtiſſimo, atque impatientiſſime omnia, quæ his malis levandis ſuffectura indicari poſſent, deſiderabat. Neque in præſcribendo ſegnem ſe præbuit medicus probatiſſima quæque antihyſterica &c. ſæpius repetere jubens, utpote qui pariter ac ipſa mulier nullam graviditatis ſuſpicionem conceperat; ſed tamen cunctos hoſce conatus morbi pertinacia per aliquot menſes eluſit. Cum itaque afflicta enixius aliorum præſidiorum uſum expeteret apparentibus nullis adhuc graviditatis indiciis accepit denique neſcio un-

11) infantibus & ſenibus promiſcue non ſuadenda,

nec menſtruati

12) gravidis non commendanda.

licet exemplum in contrarium afferatur.

de, pulverem hunc reſolventem & protinus a quarta doſi in ptyalismum incidit poſt octo doſes ita increbeſcentem, ut deglutiendi difficultas & copioſus ſalivæ effluxus eſſentiæ diſcutientis uſum regimenque diaphoreticum imperare juberent. Quibus haud ex voto proficientibus ſubjuncto purgante ſalivatio ad moderamen & finem deinde pervenit. Quin & poſtea varia emenagoga propinata & V. S. in pede adhibitam, ac nihilo ſecius improviſo denique ſanum atque omni ex parte abſolutum fœtum excluſum ab hac matre fuiſſe memini. Ex quo uti inter alia hujus methodi lenitas intelligitur; ſic tamen imitandi conſilium nemo temere inibit, cum talis caſus ad rariorum ſucceſſuum claſſem pertinere videatur.

§. VIII.

13) cum aliis remediis copulanda. *a) univerſalibus.* *b) ſpecialibus*

Ceterum quicunque hanc methodum congruentibus morbis applicandam eſſe decernit; illum ſimul de *aliorum* quoque *medicamentorum* commode aptandorum ſubſidio cogitare neceſſe eſt. Neque enim generalia aut ſic dicta *univerſalia* ubivis ſine detrimento negligi posſunt, neque *ſpecialia* e. g. in ulceribus externa detergentia, mundantia, balſamica vilipendenda ſunt. Quæ ſi oſcitanter fiant aut plane prætermittantur, ſolidæ curationi *remoram* injici, lentumque & ſpe multo inferiorem effectum ſubſequi obſervavimus.

§. IX.

præcipue in ſymptomatibus.

Id quoque experturos curæ cordique habere oportet, ut ſi qua *incommoda* ſub uſu hujus methodi impendeant aut exſiſtant, mature paullo majorem eorum impetum antevertere, aut infringere & retundere conentur.

Non

Non enim diſſimulandum eſt, interdum vires inde debilitari ciborum appetentiam minui & nauſeam moueri, aut præcipue ubi ptyalismus imminet vel procedit, inſignem aliquando laſſitudinem artuum, faucium, linguæque tumorem ac deglutiendi difficultatem ſupervenire. Quæ moleſtia licet identidem a natura ſponte vincantur, tamen etiam ſæpe auxiliatricem artis operam depoſcunt. Cavendum autem eſt, ne ægrotus culpa ſua graviora, quam alias inſequi ſolent, mala ſibi contrahat, ut accidisſe recordor cuidam puellæ, quæ cum ad ulcuſcula faciem turpiter defœdantia non mediocri ſucceſſu pulverem hunc uſurparet, poſt aliquot dierum uſum ſive ex impatientia ſive alio errore duas doſes ſimul contra præſcriptum veſperi abſorpſit, indeque ſibi tot incommoda circa fauces præcipue creavit, ut ante decimum quartum diem ad quietem & integritatem priſtinam reduci non potuerit.

§. X.

Ultimo *diætæ* & regiminis quoque quædam ratio habenda eſt, nam his plane deſpicatui habitis multos graviore moleſtia aut ſaltem tardiore proſperæ curationis exitu negligentiam ſuam luiſſe animadvertimus. Quocirca æquum erit injungere afflictis, ut dum hoc remedio utuntur, moderato & æquabili calore cibo modico molli & euchylo, potu leni claro vel ex ordinaria modo probe defœcata nec acorem indepta cereviſia, vel ex decocto radicum & herbar. convenient. C. C. hordei cum paſſulis majoribus &c. corpora ſua reficiant, omnem autem refrigerationem, cœlum humidum tempeſtuoſum, *14) diæta.*

cuncta

cuncta acida ſalina acria, denique & turbas ac permotiones animi quoquo modo devitent. Quodſi fiat, utique nobis licebit, eſſe ſecurioris quamvis me minime prætereat, plurimos, quos hoc medelæ genere nos curandos ſuſcepimus, ad exactis hujusmodi diæteticarum præceptionum leges ſe nunquam attemperaſſe (cum rei familiaris cura illis potior magisque neceſſaria duceretur) & nihilominus, a reformidatis alias incommodis liberos, perfecte tandem convaluiſſe.

F I N I S.